

Statsrådets skrivelse till riksdagen om kommissionens förslag till ett lagstiftningspaket om ett krisinstrument för den inre marknaden (*SMEI-paketet*)

I enlighet med grundlagens 96 § 2 mom. översänds till riksdagen kommissionens förslag av den 19 september 2022 till Europaparlamentets och rådets förordning om ett krisinstrument för den inre marknaden (SMEI); förordning om åtgärder för att underlätta utbudet av och tillgången till varor som är väsentliga med tanke på en kris i samband med ett nödläge på den inre marknaden; och direktiv om ibruktagande av brådskande förfaranden för bedömning av kravenlighet, godkännande av gemensamma specifikationer och marknadsövervakning i samband med ett nödläge på den inre marknaden.

Helsingfors den 27 oktober 2022

Arbetsminister Tuula Haatainen

Ledande sakkunnig Hannele Timonen

19.10.2022

KOMMISSIONENS FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS (1) FÖRORDNING OM ETT KRISINSTRUMENT FÖR DEN INRE MARKNADEN; (2) FÖRORDNING OM ÅTGÄRDER FÖR ATT UNDERLÄTTA UTBUDET AV OCH TILLGÅNGEN TILL VAROR SOM ÄR VÄSENTLIGA MED TANKE PÅ EN KRIS I SAMBAND MED ETT NÖDLÄGE PÅ DEN INRE MARKNADEN; OCH (3) DIREKTIV OM IBRUKTAGANDE AV BRÅDSKANDE FÖRFARANEN FÖR BEDÖMNING AV KRAVENLIGHET, GODKÄNNANDE AV GEMENSAMMA SPECIFIKATIONER OCH MARKNADSÖVERVAKNING I SAMBAND MED ETT NÖDLÄGE PÅ DEN INRE MARKNADEN

1 Bakgrund

Kommissionen gav 19.9.2022 ett förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ett krisinstrument för den inre marknaden¹. Samtidigt gav kommissionen ett förordningsförslag² och ett direktivförslag³ som ska ändra de förenhetligade produktregler som fastställts i EU:s branschspecifika ramar så att det är möjligt att avvika från reglerna i ett nödläge.

Kommissionens ordförande Ursula von der Leyen informerade om beredningen av förslaget i februari 2021 i samband med evenemanget EU Industry Days. Kommissionen nämnde förslaget även i sin information om uppdatering av energistrategin i maj 2021⁴. Bakgrunden till beredningen av förslaget är covidpandemin. I synnerhet i början av pandemin led företag och medborgare av stängda gränser, leveransstörningar och brist på förutsägbarhet. Även om verktygen för den inre marknaden visade sig nyttiga under krisen, lyfter kommissionen fram behovet av att förbättra den inre marknads funktion i krislägen.

¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av ett krisinstrument för den inre marknaden och om upphävande av förordningen (EG) nr 2679/98 KOM(2022) 459 slutgiltigt

² Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om åtgärder för underlättande av utbudet av och tillgången till varor som är väsentliga med tanke på en kris i samband med ett nödläge på den inre marknaden samt ändring av förordning (EU) 2016/424, förordning (EU) 2016/425, förordning (EU) 2016/426, förordning (EU) 2019/1009 och förordning (EU) 305/2011, KOM(2022) 461 slutgiltigt

³ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiven 2000/14/EG, 2006/42/EG, 2010/35/EU, 2013/29/EU, 2014/28/EU, 2014/29/EU, 2014/30/EU, 2014/31/EU, 2014/32/EU, 2014/33/EU, 2014/34/EU, 2014/35/EU, 2014/53/EU och 2014/68/EU samt ibruktagande av brådskande förfaranden för utvärdering av kravenlighet, godkännande av gemensamma specifikationer och marknadsövervakning i samband med nödläge på den inre marknaden, KOM(2022) 462 slutgiltigt

⁴ Kommissionens meddelande till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och regionkommittén: "Uppdatering av industristrategin 2020: en starkare inre marknad för EU:s återhämtning", i meddelandet (KOM (2021) 350 slutgiltigt), Statsrådets utredning EJ 6/2021 rd 28.5.2021

2 Förslagets syfte

Förslagets mål är att säkerställa att den inre marknaden fungerar, det vill säga varors, tjänsters och människors fria rörlighet i krissituationer, samt att stärka den inre marknads kristålighet samt beredskap för olika typer av kriser samt störningar i efterfrågan och utbud. Instrumentet kompletterar EU:s befintliga samt nya initiativ och mekanismer, såsom myndigheten för beredskap och insatser vid hälsokriser (HERA), beredskapsplanen för trafiken, krisberedskaps- och krishanteringsmekanismen för livsmedelssäkerhet (EFSCM), reformen av Schengens gränskodex, det integrerade arrangemanget för politisk krishantering (IPCR) samt direktivet för stärkande av kritiska aktörers tolerans för störningar (CER).

Krisinstrumentet för den inre marknaden är avsett att säkerställa bättre informationsutbyte, samordning, samarbete och solidaritet, då medlemsstaterna vidtar åtgärder i samband med en kris. Förslagets mål är att skapa en mekanism med vilken man effektivt kan ingripa även i brist på kritiska produkter genom att påskynda tillgången till produkterna. Ett mål är också att säkerställa bättre beredskap för kriser med hjälp av bland annat övervakning och strategisk lagring.

Målet med förordnings- och direktivförslagen om ändring av förenhetligade regler enligt befintliga EU-rättsakter är att i en krissituation möjliggöra undantag från de förenhetligade produktkraven för att trygga och påskynda tillgången till en produkt på marknaden.

3 Förslagets huvudsakliga innehåll

3.1 Förslag till förordning om inrättande av ett krisinstrument för den inre marknaden (SMEI)

Förordningsförslagets objekt, tillämpningsområde och allmänna bestämmelser (artikel 1–5)

Initiativets mål är att unionen skapa en övergripande struktur för beredskap för och respons på kriser på den inre marknaden. Förordningen tillämpas till de delar som unionen inte närmare har specificerat åtgärder som gäller specifika branscher, verksamhetssektorer, typer av kriser eller aspekter av dem. Förordningen gäller inte medicinska eller medicintekniska produkter eller medicinska motåtgärder, halvledare, energiprodukter eller finansiella tjänster.

Kommissionen har i sitt förslag definierat en kris så att begreppet avser en exceptionell, överraskande och plötslig händelse inom eller utanför unionen, som kan ha orsakats av naturfenomen eller människan och är exceptionell till sin karaktär och omfattning.

Centrala definitioner är också ramarna för beredskapsläge och nödläge på den inre marknaden. Under ett beredskapsläge på den inre marknaden ingriper man i ett hot om betydande störningar i utbudet av strategiskt viktiga varor och tjänster, som kan utvidgas till ett nödläge på den inre marknaden under de kommande sex månaderna. Med ett nödläge på den inre marknaden avses en omfattande krissituation som allvarligt stör den fria rörligheten på den inre marknaden eller verksamheten i sådana leveranskedjor som är nödvändiga för att hålla kvar livsviktiga samhälleliga eller ekonomiska funktioner på den inre marknaden.

Förslagets huvudsakliga element består av en rådgivande grupp, en plan för krisberedskap, en ram för stärkande av beredskapen på den inre marknaden och en ram för nödlägen på den inre marknaden. Förslaget innehåller också förslag till åtgärder för att säkerställa rörligheten i ett nödläge.

Enligt kommissionens förslag är den rådgivande gruppens syfte att säkerställa tillräcklig samordning och ge råd till kommissionen om ändamålsenliga åtgärder för att förebygga kriser. Gruppen ansvarar även för effekterna av en kris på den inre marknaden. Gruppen föreslår ibruktagande av beredskaps- och nödmekanismer och deras omfattning samt analyserar frivillig och obligatorisk information som samlas in från ekonomiska aktörer. Gruppen består av en representant för kommissionen, en från varje medlemsstat samt observatörsmedlemmar från andra krisrelevanta grupper såsom det integrerade arrangemanget för politisk krishantering (IPCR), myndigheten för beredskap och insatser vid hälsokriser (HERA), det europeiska halvledarrådet samt krisberedskaps- och krishanteringsmekanismen för livsmedelssäkerhet (*European Food Security and Crisis Response Expert Group*). Mötena ordnas och leds av kommissionen.

Medlemsstaterna ska utse en ansvarig myndighet för samarbetet och informationsutbytet (*kontaktpunkt*), vars uppgift är att samla in information från medlemsstaternas behöriga myndigheter och delta i samarbete mellan medlemsstaterna och kommissionen. Kommissionen utser unionens kontaktpunkt som en del av systemet.

Kommissionen föreslår att den föreslagna förordningen ska upphäva rådets förordning (RG) nr 2679/98 från 1998 om den inre marknads sätt att fungera i samband med den fria rörligheten för varor mellan medlemsstaterna (den så kallade jordgubbsförordningen). Syftet är att förenkla regelverket. Den mekanism som fastställs i den förordning som föreslås upphävas har sällan använts, och det system för informationsutbyte som den möjliggör är enligt kommissionen gammalmodigt och otillräckligt i sin långsamhet.

Plan för krisberedskap (artikel 6–8)

I förordningsförslaget föreslås utarbetande av en beredskapsplan. Planen innehåller ett krisprotokoll, ett förvarningssystem och utbildningar som ordnas av kommissionen för de nationella kontaktpunkterna.

Genom kommissionens delegerade akt fastställs arrangemang för krisprotokollet, som gäller samarbete och kommunikation i beredskaps- och nödlägen på den inre marknaden. Kommissionen ordnar utbildningar och övningar för de centraliserade kontaktpunkterna.

De nationella kontaktpunkterna är skyldiga att anmäla händelser som i betydande grad påverkar eller har möjlighet att i betydande grad påverka den inre marknads funktion eller leveranskedjorna för varor och tjänster till det förvarningssystem som inrättas. En störnings allvarlighet och betydelse bedöms enligt de parametrar som fastställs i förordningen, som bland annat är antalet ekonomiska aktörer som störningen kan påverka samt det geografiska områdets storlek och störningens längd.

Beredskapsläge på den inre marknaden (artikel 9–12)

Beredskapsläge på den inre marknaden införs i situationer som inte ännu utgör ett nödläge på den inre marknaden, men som kräver åtgärder för att stärka beredskapen. Ett beredskapsläge inleds genom en genomförandeakt som antas av rådet efter att kommissionen har beaktat den rådgivande gruppens utlåtande. Genomförandeakten antas enligt granskningsförfarandet i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 182/2011, (nedan *kommittéförordningen*). Kommissionen biträds av en kommitté som fastställs i kommittéförordningen och som består av företrädare för medlemsstaterna. I kommittén ska beslut fattas med kvalificerad majoritet. Genomförandeakten innehåller en bedömning av krisens möjliga effekter, en lista över strategiskt betydande produkter och tjänster samt de beredskapsåtgärder som ska vidtas. Ett beredskapsläge

kan vara i kraft i högst sex månader. Ett beredskapsläge kan pågå i högst sex månader genom en genomförandeakt eller avslutas om det inte längre finns grunder för det.

Åtgärder i ett beredskapsläge

1) Uppföljning. Enligt förordningen förpliktas de behöriga nationella myndigheterna att följa leveranskedjorna för strategiskt betydande produkter och tjänster, som har definierats i kommissionens genomförandeakt om inledande av beredskapsläge. Medlemsstaterna är skyldiga att utreda och upprätthålla information om de mest centrala ekonomiska aktörerna i de leveranskedjor som definieras i genomförandeakten samt begära information av aktörer i leveranskedjorna för strategiskt betydande produkter och tjänster samt andra centrala intressentgrupper i medlemsstaterna. Begäranden om information riktas till aktörer som i betydande grad kan påverka tillgången till strategiskt viktiga produkter och tjänster, och de kan gälla exempelvis produktionskapacitet, lager, aktörernas förmåga att ändra eller ersätta leveranskedjor, förhållanden som påverkar utbudet och flaskhalsar. Det är frivilligt för den ekonomiska aktören att besvara en begäran om information. Den rådgivande gruppen kan diskutera utifrån den information man fått och kommissionen kan publicera en rapport om informationen.

2) Strategisk lagring. Enligt förordningsförslaget kan kommissionen genom en separat genomförandeakt förplikta medlemsstaterna att tillhandahålla information om lager av, möjligheter till köp av och alternativa källor till strategiskt betydande produkter som definieras i genomförandeakten om inledande av beredskapsläge. Enligt förslaget ska medlemsstaterna sträva efter att utöka lagren av strategiskt betydande produkter, med beaktande även av lager med produkterna i fråga hos ekonomiska aktörer. Kommissionen kan genom genomförandeakter ställa upp mål för medlemsstaterna för byggande av strategiska lager. Kommissionen kan genom en genomförandeakt besluta om obligatoriska lagringsmål för en eller flera medlemsstater i en undantags-situation, om efterfrågan på produkten i fråga har förblivit densamma eller ökat och medlemsstaten inte frivilligt har vidtagit tillräckliga åtgärder för att uppnå lagringsmålet och produkterna i fråga är nödvändiga för beredskapen för ett nödläge på den inre marknaden. 14 medlemsstater kan också begära ett beslut om bindande lagringsmål av kommissionen. I detta fall beaktar kommissionen medlemsstatens betydelse i leveranskedjan för produkten i fråga. I lagringen beaktar kommissionen den oro över den nationella säkerheten som medlemsstaten lyft fram. Genomförandeakter antas enligt granskningsförfarandet i kommittéförfarandeförordningen.

Inledande, förlängning och avslutande av ett nödläge på den inre marknaden (artikel 13–15)

Kommissionen föreslår att införande av ett nödläge på den inre marknaden innebär att åtgärder för nödläge omedelbart vidtas. Ett nödläge inleds genom en genomförandeakt som antas av rådet. Kommissionen ger ett förslag till rådets genomförandeakt efter att ha hört den rådgivande gruppen. Innan förslaget lämnas till rådet utvärderar kommissionen de kriterier som fastställs i förordningen samt bland annat andra mekanismer genom vilka rådet svarar på krisen, krisens effekter på de ekonomiska aktörerna samt tjänstens betydelse för andra sektorer. Ett nödläge kan vara i högst sex månader. Konstaterande av ett nödläge förutsätter inte att ett beredskapsläge har varit i kraft före det. Ett nödläge kan pågå i högst sex månader genom rådets genomförandeakt, och rådet kan också avsluta nödläget. Efter att ett nödläge konstaterats föreslår kommissionen genom genomförandeakten en lista över produkter och tjänster som är nödvändiga med tanke på krisen. Kommissionens genomförandeakt antas enligt granskningsförfarandet i kommittéförfarandeförordningen. Av motiverade skäl kan kommissionen också anta en genomförandeakt enligt det brådskande förfarandet enligt artikel 8 i kommittéförfarandeförordningen.

Åtgärder för att främja fri rörlighet och transparens i ett nödläge på den inre marknaden (artikel 16–22)

Medlemsstaterna beläggs med en skyldighet att meddela om alla föreslagna nationella åtgärder som gäller produkter och tjänster som är betydande eller strategiska i en kris. Medlemsstaterna ska också meddela om begränsningar av personers fris rörlighet. Enligt förordningen förpliktas medlemsstaterna att informera brett om åtgärderna, även till medborgare, konsumenter, företag, arbetstagare och alla berörda parter som kan påverkas av begränsningar av den fria rörligheten. Meddelandet ska innehålla motiveringar till åtgärderna.

Förslaget innehåller en lista över åtgärder som kan underlätta den fria rörligheten i ett nödläge. Medlemsstaterna förbjuds exempelvis att ställa upp importbegränsningar inom EU för krisrelevanta produkter och tjänster samt exportbegränsningar för alla produkter och tjänster, om begränsningarna ökar bristen på den inre marknaden eller orsakar störningar i leveranskedjan för krisrelevanta produkter. Medlemsstaterna får inte heller ställa upp diskriminerande begränsningar i förhållande till en annan medlemsstat eller dess medborgare exempelvis direkt på basis av medborgarskap eller för ett företags del dess hemort.

Förslaget räknar också upp några förbud för medlemsstaterna i fråga om begränsningar av den fria rörligheten, som man dock kan vara flexibel med om det är nödvändigt på grund av karaktären hos en kris. Hit hör exempelvis förbud mot att hindra vissa varor från andra medlemsstater från att komma in i medlemsstaten eller förhindrande av tillträde för passagerartrafik. Åtgärder för att förhindra personers och produkters fria rörlighet ska endast vidtas som en sista utväg.

Medlemsstaterna ska meddela kommissionen om utkast och motiveringar till alla åtgärder för begränsning av varors, tjänsters, personers och arbetstagares fria rörlighet med ett anmälningsförfarande enligt direktivet om tekniska föreskrifter (EU) 2015/1535. Meddelandet hindrar inte medlemsstaterna från att vidta åtgärderna i fråga omedelbart, om det är nödvändigt av allvarliga och oförutsedda skäl. Medlemsstaterna måste dock meddela om de åtgärder som vidtagits omedelbart och motivera varför de var brådskande. Begränsningar ska basera sig på exakta och avgränsade grunder som berör ett allmänt intresse. De ska vara tidsmässigt avgränsade och avlägsnas genast när det är möjligt. Den rådgivande gruppen kan meddela sin åsikt om begränsningarna till kommissionen.

Medlemsstaterna ska inrätta centraliserade kontaktpunkter för medborgare, konsumenter, ekonomiska aktörer samt arbetstagare och deras representanter, där dessa får information om nationella begränsningar för den fria rörligheten som aktiveras under ett nödläge. Kommissionen grundar också en gemensam kontaktpunkt på unionsnivå, som sprider information om bistår med de krisförfaranden som tagits i bruk. Kontaktpunkten på unionsnivå utarbetar en förteckning över alla nationella krisåtgärder och nationella kontaktpunkter.

Riktade förfrågningar om information samt tillgång till krisrelevanta produkter och tjänster under ett nödläge (artikel 23–31)

Kommissionens förslag innehåller åtgärder som kan användas i ett nödläge, som kräver ett beslutsförfarande i två steg. Åtgärderna kan introduceras först när ett nödläge har inletts genom rådets genomförandeakt och kommissionen har antagit kommissionens genomförandeakt.

Kommissionen kan begära information från ekonomiska aktörer om produktionskapacitet, lager av krisrelevanta produkter, avtal och upphandlingar från aktörens produktionsanläggningar till unionens och tredje länders områden samt störningar i leveranskedjorna. Om en ekonomisk aktör inte inom utsatt tid tillhandahåller den begärda informationen eller anger giltiga skäl till

att inte tillhandahålla uppgifterna, kan kommissionen med ett beslut enligt genomförandeakten förplikta den ekonomiska aktören eller en organisation som representerar den att tillhandahålla de begärda uppgifterna. Uppgifterna behandlas konfidentiellt och används endast för syften som överensstämmer med förordningsförslaget.

Kommissionen kan också med genomförandeakter inleda brådskande förfaranden för att ändra förenhetligade produktbestämmelser (avsnitt 3.2 i U-skrivelsen).

Kommissionen kan begära att ekonomiska aktörer i krisrelevanta leveranskedjor inom unionen prioriterar produktion av vissa produkter eller prioritetsklassade ordrar. Om en ekonomisk aktör inte godkänner en begäran kan kommissionen på eget initiativ eller på 14 medlemsstaters begäran be den ekonomiska aktören att meddela sin synpunkt inom en tidsfrist. Enligt utvärderingen i fråga kan kommissionen utfärda en genomförandeakt för den ekonomiska aktören i fråga, enligt vilken den antingen måste godkänna och prioritera de prioritetsklassade ordrar som definieras i genomförandeakten eller motivera varför detta inte är möjligt eller ändamålsenligt. Kommissionen ska i sitt beslut motivera varför prioritering av orderarna är nödvändig för att trygga funktioner som är livsviktiga för samhället på den inre marknaden.

Om en ekonomisk aktör inte följer bestämmelser om begäranden om information om krisrelevanta produkter eller tjänster eller prioritetsklassade ordrar, kan kommissionen utdöma böter på högst 200 000 euro för aktören. Om en ekonomisk aktör inte iakttar en skyldighet som den tidigare godkänt gällande en prioritetsklassad order av en krisrelevant produkt, kan kommissionen utdöma ett vite på högst en procent av företagets dagliga omsättning.

Andra åtgärder för att trygga tillgången till krisrelevanta produkter och tjänster (artikel 32–33)

Om de strategiska lagren visar sig otillräckliga, kan kommissionen med beaktande av den rådgivande gruppens utlåtande rekommendera att medlemsstaterna delar de strategiska lagren på ett riktigt sätt. Kommissionen kan också rekommendera särskilda åtgärder för en medlemsstat, med vilka man säkerställer effektiv omorganisering av leveranskedjorna och produktionslinjerna samt ökar tillgången till och utbudet av krisrelevanta varor och tjänster så snabbt som möjligt med hjälp av befintliga lager.

Gemensamma offentliga upphandlingar under beredskaps- och nödlägen (artikel 34–39)

Kommissionen föreslår att den kan göra offentliga upphandlingar av krisrelevanta produkter och tjänster för två eller flera medlemsstaters räkning. Förslaget innehåller också bestämmelser om samordning av och konsultationer för medlemsstaternas upphandlingar av krisrelevanta produkter.

När ett nödläge på den inre marknaden har inletts och kommissionen har inletts en upphandling för medlemsstaters räkning, får de deltagande medlemsstaterna inte upphandla varor eller tjänster som omfattas av dessa upphandlingar på annat sätt.

Allmänna bestämmelser (artikel 40–46)

Kommissionen och medlemsstaterna kan grunda interoperatibla digitala verktyg eller datateknisk infrastruktur som stöder förordningens mål. Kommissionen fastställer genom genomförandeakter de tekniska aspekterna av sådana verktyg eller sådan infrastruktur.

Kommissionen bistår kriskommittén för den inre marknaden på det sätt som avses i förordning (EU) 182/2011.

Kommissionen har befogenheter att anta delegerade akter om krisprotokoll (artikel 6).

En ny granskning av förordningen görs för första gången före ett visst datum, som avtalas under förhandlingarna om förordningen. Därefter görs en ny granskning vart femte år.

Förordningen börjar gälla direkt när den trätt i kraft.

3.2 Förslag till förordning och direktiv om ändring av förenhetligade bestämmelser om produkter i samband med ett nödläge på den inre marknaden

SMEI-paketet innehåller ett förordnings- och ett direktivförslag, som ändrar förenhetligade bestämmelser enligt flera av EU:s nuvarande rättsakter. För närvarande möjliggör lagstiftningen inte avvikelser från de förenhetligade kraven i ett nödläge. Ett mål med kommissionens förslag är att introducera en sådan möjlighet genom att ändra fem förordningar och fjorton direktiv.

De förordningar som ändras är (EU) 2016/424 om linbaneanläggningar, (EU) 2016/425 om personlig skyddsutrustning; (EU) 2016/426 om gasanordningar, (EU) 2019/1009 om gödselprodukter och (EU) 305/2011 om byggprodukter.

De direktiv som ändras är 2000/14/EG om buller i miljön från utrustning som är avsedd att användas utomhus, 2006/42/EU om maskiner, 2010/35/EU om transportabla tryckbärande anordningar, 2013/29/EU om pyrotekniska artiklar, 2014/28/EU om explosiva varor för civilt bruk, 2014/29/EU om enkla tryckkärl, 2014/30/EU om elektromagnetisk kompatibilitet, 2014/31/EU om icke-automatiska vågar, 2014/32/EU om mätinstrument, 2014/33/EU om hissar, 2014/34/EU om utrustning och säkerhetssystem som är avsedda för användning i explosionsfarliga omgivningar, 2014/35/EU om elektrisk utrustning, 2014/53/EU om radioutrustning och 2014/68/EU om tryckbärande anordningar.

De ändringar som kommissionen föreslår omfattar följande aspekter:

- prioritering av utvärderingar av kravenlighet för produkter som definierats som väsentliga med tanke på en kris hos ett anmält organ;
- nationella behöriga myndigheters möjlighet att under vissa förutsättningar bevilja tillfälliga tillstånd för produkter som är väsentliga med tanke på en kris, på vilka etablerade förfaranden för utvärdering av kravenlighet inte tillämpas;
- tillverkarnas möjlighet att förlita sig på relevanta internationella och nationella standarder under ett nödläge, om förenhetligade standarder inte är tillgängliga och om alternativa standarder säkerställer motsvarande säkerhetsnivå;
- kommissionens möjlighet att genom delegerade akter godkänna frivilliga eller obligatoriska gemensamma tekniska specifikationer för produkter som är väsentliga med tanke på en kris;
- prioritering av marknadsövervakningsåtgärder för varor som är väsentliga med tanke på en kris.

4 Förslagets rättsliga grund och förhållande till proportionalitets- och subsidiaritetsprincipen

4.1 Förslag till förordning om inrättande av ett krisinstrument för den inre marknaden (SMEI)

Förslagets rättsliga grund är fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (*EUF-fördraget*) artikel 114 samt artiklarna 21 och 45. Syftet med artikel 114 i EUF-fördraget är att närma lagstiftningen i medlemsstaterna för att förverkliga en inre marknad och säkerställa att lagstiftningen tillämpas på ett enhetligt och icke-diskriminerande sätt i unionen. Artikel 21 i EUF-fördraget gäller personers fria rörlighet och artikel 45 gäller arbetstagares fria rörlighet inom unionen.

Förslaget behandlas i Europaparlamentets och rådets medbeslutandeförfarande i normal lagstiftningsordning. Rådet beslutar om förslagets godkännande med kvalificerad majoritet.

Enligt kommissionen är den rättsliga grunden lämplig, eftersom bestämmelserna i förslaget är avsedda att förbättra den inre marknadens funktion samt säkerställa varors och tjänsters fria rörlighet i krissituationer. Enligt kommissionen omfattas åtgärder som gäller varors och tjänsters fria rörlighet av den rättsliga grunden för den inre marknaden enligt artikel 114 i EUF-fördraget. Åtgärderna gällande personers fria rörlighet kräver enligt kommissionen att man förlitar sig på artikel 45 och 21 i EUF-fördraget. Genom de föreslagna åtgärderna strävar man efter att säkerställa konsekventa reaktioner på kommande kriser och undvika att den inre marknaden splittras. Kommissionen anser att om verksamheten på den inre marknaden blir föremål för betydande risker eller om efterfrågan på strategiskt viktiga produkter blir väldigt stor, kan åtgärder på EU-nivå för att trygga tillgången till krisrelevanta produkter, såsom strategiska lager eller prioriterade klassade ordrar, visa sig nödvändiga för att återställa den normala verksamheten på den inre marknaden.

Enligt subsidiaritetsprincipen verkar unionen inom sektorer som inte hör till dess enskilda befogenheter endast om och till den del som medlemsstaterna inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för den planerade verksamheten, utan dessa på grund av den planerade verksamhetens omfattning eller effekter kan uppnås bättre på unionsnivå. Proportionalitetsprincipen förutsätter att regelverkets mål kan förverkligas genom EU-organens åtgärder och att åtgärderna inte överskrider det som krävs för att förverkliga målen i fråga.

Kommissionen betraktar förordningsförslaget som förenligt med proportionalitets- och subsidiaritetsprinciperna. Kommissionen anser att en smidig och störningsfri verksamhet på den inre marknaden i en krissituation inte kan uppnås endast med nationella åtgärder. Nationella åtgärder kan i själva verket ytterligare försvåra en kris genom att öka begränsningarna av de grundläggande friheterna på den inre marknaden. Åtgärderna enligt förordningen kompletterar medlemsstaternas åtgärder, om förordningens mål inte kan uppnås genom nationella åtgärder. När det gäller proportionalitetsprincipen anser kommissionen att de åtgärder som ingår i förslaget inte går längre än vad som krävs för att säkerställa att den inre marknaden fungerar smidigt och störningsfritt. Åtgärderna beaktar de ekonomiska aktörernas behov av att hantera normala affärsrisker, utarbeta egna beredskapsplaner samt göra initiativ för att lösa problem i leveranskedjorna.

Enligt EU-domstolens etablerade uppfattning kan en rättsakt godkännas på basis av artikel 114 i EUF-fördraget endast om det av den objektivt och i realiteten framgår att dess syfte är att förbättra förutsättningarna för förverkligande av en inre marknad och verksamheten på den.

Artikel 114 i EUF-fördraget ger dock enligt domstolen lagstiftaren en ganska omfattande prövningsrätt i förhållande till åtgärder som genomförs med stöd av den. Artikel 114 i EUF-fördraget tillämpas dock inte på bestämmelser om personers fria rörlighet eller arbetstagares rättigheter. Kommissionen har till denna del föreslagit artikel 21 och 45 i EUF-fördraget som rättslig grund för rättsakten.

Artikel 114 i EUF-fördraget, som föreslagits som rättslig grund för förordningsförslaget, kan anses vara lämplig till de delar som förslaget anknyter till utvecklingen av den inre marknaden och tryggnad av verksamheten på den inre marknaden i ett krisläge. Statsrådet anser också preliminärt att de rättsliga grunder som föreslagits för bestämmelserna om personers fria rörlighet och arbetstagarnas rättigheter är lämpliga. Statsrådet förhåller sig reserverat till den föreslagna rättsliga grunden för kommissionens förordningsförslag till de delar som det är fråga om bestämmelser som reglerar åtgärder som krävs i beredskaps- och nödläge, såsom skyldigheter och begäranden om information gällande medlemsstaternas strategiska lager samt kommissionens åtgärder som riktas direkt mot ekonomiska aktörer. Statsrådet anser att användning av artikel 114 samt artiklarna 21 och 45 i EUF-fördraget förutsätter att bestämmelserna i realiteten och objektivt sett förbättrar den inre marknads funktion. Motsvarande befogenheter för kommissionen har godkänts med stöd av den rättsliga grunden för den inre marknaden i förordningen om digitala marknader (EU) 2022/1925, men aktens effekt på effektiviseringen av verksamheten på den inre marknaden är tydligare än det förordningsförslag som nu är under behandling.

Statsrådet anser att kommissionens förslag i huvudsak kan anses vara förenligt med subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen. Utveckling av samsamarbetsstrukturer och informationsutbyte samt reglering av förbjudna åtgärder förutsätter åtgärder på EU-nivå.

4.2 Förslag till förordning och direktiv om ändring av förenhetligade bestämmelser om produkter i samband med ett nödläge på den inre marknaden

Den rättsliga grunden för förslaget är artikel 114 i EUF-fördraget. Direktivet om transportabla tryckbärande anordningar ändras dock med artikel 91 i EUF-fördraget (trafik och trafiksäkerhet) som rättslig grund.

Kommissionen konstaterar att man genom förslagen strävar efter att ändra flera av EU:s harmoniserade sektorspecifika regler. Man har i dem inte gett medlemsstaterna möjlighet att avvika från de förenhetligade reglerna under en kris. Ändringar i förordningen och direktiven kan endast göras på EU-nivå.

Angående förverkligandet av proportionalitetsprincipen konstaterar kommissionen att erfarenheterna av tidigare kriser har visat att produktionskapaciteten ofta fördelar sig ojämnt över EU:s område. Efterfrågan på kritiska varor och tjänster är också ojämn inom EU i en krissituation. Målet är att säkerställa att den inre marknaden fungerar störningsfritt, vilket inte kan uppnås genom ensidiga nationella åtgärder. Medlemsstaternas egna åtgärder kan till och med tillspetsa krisen ännu mer i hela EU, eftersom de ökar hindren för produkters fria rörlighet och fördjupar bristen på produkter.

Statsrådet anser att förordnings- och direktivförslagets rättsliga grund ska anses lämplig. Dessutom anser statsrådet att förslagen uppfyller subsidiaritets- och proportionalitetsprincipens krav. Ändringar i EU:s produktlagstiftning kräver åtgärder på EU-nivå.

5 Förslagets konsekvenser

5.1 Kommissionens konsekvensbedömning

Kommissionen lyfter fram att instrumentet minskar de kostnader för ekonomiska aktörer och medlemsstater som orsakas av dåligt samordnade och splittrade åtgärder inom EU samt störningar i utbudet och efterfrågan. Förslaget ger upphov till administrativa kostnader för exempelvis insamling av information, men enligt kommissionen minskas kostnaderna av exempelvis bättre samordnade åtgärder och stärkande av transparensen.

Kommissionen konstaterar i sin konsekvensbedömning SWD(2022) 289 final att krisinstrumentet för den inre marknaden inte orsakar direkta administrativa kostnader för företagen och medborgarna när den inre marknaden fungerar normalt. Däremot kan åtgärder i ett nöd- eller beredskapsläge orsaka vissa administrativa kostnader för företag. Kostnaderna är närmast kopplade till besvarande av begäranden om information. Eftersom åtgärderna vidtas till följd av oförutsedda kriser, konstaterar kommissionen att det är omöjligt att förutse hur många företag som kommer att beröras av kostnadseffekterna.

Obligatorisk ökning av produktionskapaciteten och prioritetsskassade ordrar kan ha direkta effekter på företagen. Enligt kommissionen kan åtgärdernas effekter dock ge en nettonytta.

Gemensamma offentliga upphandlingar som kommissionen gör för medlemsstaternas räkning kan påverka marknaden eller konkurrensen på olika sätt. Gemensamma upphandlingar kan gynna i synnerhet större företag, som har bättre möjlighet att delta i större offerter. Kommissionen bedömer dock att de totala effekterna kommer att vara till fördel för företagen, eftersom gemensamma upphandlingar förbättrar tillgången till krisprodukter och marknaden blir mindre splittrad.

Enligt kommunen är det endast medlemsstaterna som ansvarar för kostnaderna för åtgärder som vidtas i ett nödläge, i synnerhet kostnader för strategiska lager, offentliga upphandlingar och prioritetsskassade ordrar, och de påverkar inte unionens resurser.

Kommissionen har bedömt att totalt omkring 3 miljoner euro kommer att spenderas på krisinstrumentet för den inre marknaden under den innevarande budgetramperioden 2023–2026. På årsnivå skulle kostnaderna variera mellan 0,771 miljoner euro och 0,836 miljoner euro. Av det totala beloppet skulle personalkostnaderna utgöra 2,512 miljoner euro (rubrik 7), de administrativa kostnaderna för utbildning och datasystem 0,240 miljoner euro (0,122 miljoner euro från programmet för den inre marknaden under rubrik 1 och 0,120 miljoner euro från rubrik 7) samt kostnader för åtgärder för utveckling av den inre marknaden för varor och tjänster 0,325 miljoner euro (rubrik 1).

Kommissionen har redan tilldelat fyra årsverken för beredningen och styrningen av krisinstrumentet till kommissionens generaldirektorat för den inre marknaden, industri, entreprenörskap samt små och medelstora företag (DG-GROW), som ansvarar för behandlingen av ärendet. Dessa fyra årsverken fortsätter också åren 2023–2026. Dessutom behövs ett årsverket för sekretariatet för den rådgivande grupp som bildas i och med förordningen.

Kommissionen konstaterar att förslagets enda miljökonsekvens orsakas av de påskyndade tillståndsförfarandena, där beviljande av tillstånd med enklare krav leder till mindre granskning av miljökonsekvenser.

Förslaget har positiva sociala effekter. Åtgärderna som underlättar produkters och tjänsters rörlighet har betydande effekter för arbetstagare, eftersom de tryggar gränsöverskridande handel och näringsliv som ökar sysselsättningen i och med att störningarna minskar. Underlättandet av personers fria rörlighet har också en betydande samhällelig effekt för gränsöverskridande arbetstagare.

5.2 Konsekvenserna för Finland

Förordningen är direkt tillämplig lagstiftning i EU:s medlemsstater. Finland drar nytta av att funktionen hos den inre marknaden effektiviseras även i krissituationer. Effektivisering av medlemsstaternas anmälningförfarande och förhindrande av grundlösa begränsningar ökar marknadens transparens och förutsägbarhet samt bidrar till att trygga den fria rörligheten för produkter, tjänster och människor.

Enligt förslaget ska företag och medlemsstater ha en skyldighet att lämna uppgifter om betydande variationer i efterfrågan och utbud samt störningar i leveranskedjor. Dessa uppgifter är vanligen av sådan karaktär att de i den finska lagstiftningen har betraktats som affärshemligheter eller sekretessbelagda på andra grunder. För att underlätta informationsutbytet måste medlemsstaterna stifta lagar om mekanismer och administrativa arrangemang för dessa uppdateringar. Dessa krav kommer sannolikt att leda till behov av resurser. Kostnaderna kommer att påverkas av om man grundar en helt ny myndighet för verksamheten eller om uppgifterna kan inkluderas som en del av en befintlig myndighets uppgifter. För att information ska kunna förmedlas på ett säkert sätt behöver man också använda ett säkert system för informationsutbyte. I artikel 41 i förslaget nämns att kommissionen och medlemsstaterna kan grunda interoperabla digitala verktyg eller datateknisk infrastruktur som stöder förordningens mål. Kommissionen har inte specificerat de kostnader som systemen ger upphov till. Det är möjligt att säkerställandet av interoperabilitet orsakar kostnader även på nationell nivå.

På basis av förordningsförslaget är det inte klart var och för vems behov medlemsstaten ska upprätthålla strategiska lager. Det är också oklart hur det inbördes förhållandet mellan de strategiska lagren och de nationella säkerhetsupplagen, skyddsupplagen och obligatoriska lagren. Det är viktigt att definiera om säkerhets- och skyddsupplagen samt de obligatoriska lagren räknas med i målmängderna för de strategiska lagren, eller om dessa är separata från varandra, och om de ekonomiska aktörernas egna lager på något sätt påverkar beräkningen av målmängderna för de strategiska lagren. Saken har också budgeteffekter, eftersom kostnaderna för de strategiska lagren i sin helhet måste betalas av medlemsstaterna.

I förslaget anges inte närmare på vilka grunder lagernivåerna ska fastställas. I de fortsatta förhandlingarna måste det klargöras om man endast beaktar medlemsstatens egna förbrukningsbehov eller även dess export till andra EU-länder. I förslaget framgår inte i vilken mån en medlemsstat förväntas ersätta brister i en annan medlemsstats lagring. I förslaget nämns att lagringen kan fördelas eller samordnas mellan medlemsstaterna. Det är dock oklart vad detta skulle innebära i praktiken i synnerhet när det gäller lagringskostnaderna, som medlemsstaterna ansvarar för med sin egen finansiering.

Förslaget påverkar Finlands regelverk och verksamhetsmodell för försörjningsberedskap. Mer detaljerad information om förslagets effekter blir tillgänglig först när behandlingen framskrider. I Finland sker försörjningsberedskapsarbetet i samarbete med den offentliga, den privata och tredje sektorn. Respektive ministerium ansvarar för beredskapen inom sitt eget verksamhetsområde. Även övriga statliga myndigheter samt kommuner och samkommuner har enligt beredskapslagen en skyldighet att förbereda sig och säkerställa att deras uppgifter sköts så väl som möjligt under undantagsförhållanden. Lagring regleras genom olika lagar. Inom många sektorer

som är viktiga för samhällets funktion förutsätter lagstiftningen att aktörerna tryggar de processer som är nödvändiga för kontinuiteten i den egna verksamheten i händelse av störningar och undantagsförhållanden. Av en del företag förutsätter lagstiftningen också beredskapsplanering för allvarligare kriser.

I Finland regleras statens säkerhetsupplag av lagen om tryggnad av försörjningsberedskapen (1390/1992). Enligt lagen ska man för att trygga försörjningsberedskapen i alla förhållanden skapa och upprätthålla tillräcklig beredskap för att producera nyttigheter samt för att styra produktionen, distributionen, förbrukningen och utrikeshandeln. Staten upprätthåller säkerhetsupplag för råvaror och produkter som är nödvändiga för befolkningens utkomst, näringslivets funktion och produktion som stöder landets försvar samt med tanke på Finlands skyldigheter enligt internationella avtal om försörjningsberedskap. Statsrådet beslutar om ibruktage av lager. Ministerierna utvecklar försörjningsberedskapen inom sina egna verksamhetsområden. Försörjningsberedskapscentralens uppgift är att trygga produktionen av nödvändiga varor och tjänster, sköta obligatorisk lagring och skyddsupplagring samt se till att det i statens säkerhetsupplag finns material som är nödvändigt för att trygga befolkningens utkomst och landets näringsliv i undantagsförhållanden och därmed jämförbara allvarliga störningar. Det finns lagstiftning för både skyddsupplagring och obligatorisk lagring. Försörjningsberedskapscentralen upprätthåller ett system för säkerhets- och skyddsupplag, huvudsakligen genom avtal med näringsidkare. Dessa näringsidkare och de aktörer som upprätthåller obligatoriska lager är sådana ekonomiska aktörer som avses i förordningen om krismekanismer. Försörjningsberedskapscentralen stöder företag som är kritiska för försörjningsberedskapen genom att erbjuda verktyg för utveckling av kontinuitetshandlingen.

6 Förslagets förhållande till grundlagen och till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

I artikel 16 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, nedan ”stadgan om de grundläggande rättigheterna”, föreskrivs om näringsfrihet. Vissa föreslagna åtgärder, i synnerhet prioriterade ordrar samt åtgärder som underlättar omriktning av produktionslinjer och utökande av produktionskapacitet, påverkar närings- och avtalsfriheten, som föreskrivs i artikel 16 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, för näringsidkare som verkar på den inre marknaden i ett nödläge. Kommissionen konstaterar att den har försökt skräddarsy begränsningarna noggrant och att de är i balans med samhällets livsviktiga intressen. I bestämmelserna om prioriterade ordrar fastställs olika skyddsåtgärder för de näringsidkare som berörd för att balansera upp begränsningarnas kraft.

Dessutom begränsar de påföljdsavgifter som åläggs ekonomiska aktörer för brott mot föreskrifter om obligatoriska begäranden om information och prioriterade ordrar den äganderätt som föreskrivs i artikel 17 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Kommissionen betraktar påföljdsavgifterna som proportionerliga och motiverade begränsningar av äganderätten. Kommissionen anser att bötesbeloppen har en avskräckande effekt men inte är för stora, och deras tillämpningstid är avgränsad.

Rättigheter som motsvarar artikel 16 och 17 i stadgan om de grundläggande rättigheterna tryggs i grundlagens 15 § (skydd av egendom) och 18 § (näringsfrihet). Bedömning av nödvändigheten och proportionaliteten hos begränsningar av grundläggande rättigheter försåras av att förordningsförslaget inte detaljerat definierar vilken grundläggande rättighet eller vilket offentligt intresse man försöker skydda genom begränsningarna, och i händelse av krislägen. Förutsättningarna för konstaterande av beredskaps- eller krisläge bör under förhandlingarna bedömas med tanke på skyddet av de grundläggande rättigheterna.

Behandlingen av konfidentiella uppgifter och förordningsförslagets innehåll gällande myndighetshandlingars offentlighet ska bedömas utifrån grundlagens 12 §. För närvarande har Försörjningsberedskapscentralen och de pooler som hör till försörjningsberedskapssystemet rätt att få information från näringsidkare och näringslivsorganisationer om produktionskapacitet, lokaler, personalresurser och andra faktorer som är nödvändiga för skötseln av lagstadgade uppgifter. På de uppgifter man fått in tillämpas vad som stadgas i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) om handlingssekretess samt tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande. Förordningsförslaget innehåller förslag till skyddsåtgärder och garantier för att sådana begäranden om information endast görs om de relevanta uppgifterna är nödvändiga för att lösa en situation på den inre marknaden och inte är tillgängliga frivilligt eller i allmänt tillgängliga källor. De uppgifter som man fått in behandlas omsorgsfullt och så att man säkerställer sekretess- och tystnadsplikten i fråga om känsliga företagsuppgifter, och så att begäranden om information är proportionerliga och motiverade.

I förordningsförslaget måste man granska rätten enligt artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och 21 § i grundlagen till effektiva rättsmedel och en rättvis rättegång. I förslaget föreskrivs om en möjlighet att motsätta sig en skyldighet som fastställs av kommissionen i det föregående administrativa förfarandet. Förordningsförslaget hänvisar också till Europeiska unionens obegränsade befogenheter att bedöma lämpligheten hos beslut om informationsskyldighet och påföljdsavgifter som fattats för ekonomiska aktörers del. Förordningsförslaget bör under förhandlingarnas gång preciseras så att det genuint säkerställer effektiva rättsmedel för de ekonomiska aktörerna.

De föreslagna bestämmelserna om nödlagen kan ha betydelse med tanke på grundlagens 23 § (grundläggande rättigheter under undantagsförhållanden). Undantag från grundläggande rättigheter kan regleras i lag eller med stöd av befogenheter med exakt avgränsat tillämpningsområde som regleras i lag av särskilda skäl. Undantag ska vara tillfälliga, nödvändiga, proportionerliga och motiverade. Tillämpning av grundlagens 23 § kräver att undantagstillstånd konstateras som en del av lagstiftningsprocessen, och tröskeln för att använda paragrafen är hög. Även i undantagsförhållanden ska begränsning av grundläggande rättigheter ske på normalt sätt enligt de allmänna förutsättningarna för begränsning av grundläggande rättigheter. Man ska bedöma om avvikelser från och begränsningar av de grundläggande rättigheterna är proportionerliga och nödvändiga i förhållande till det eftersträfvade målet.

7 Ålands behörighet

Ärendet hör enligt 3 kap. 18 § 22 punkten samt 5 kap. 27 § 8, 10 och 41 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) till rikets lagstiftningsbehörighet.

8 Den nationella behandlingen av förslaget och behandlingen i EU

I samband med beredningen av krisinstrumentet för den inre marknaden har statsrådet den 11 juni 2022 sänt den kompletterande skrivelsen EJ 6/2021 rd ”Uppdatering av industristrategin 2020: en starkare inre marknad för EU:s återhämtning” till riksdagen. Statsrådet lämnade också sin utredning om beredningen av krisinstrumentet för den inre marknaden E 57/2022 rd till riksdagen den 2 maj 2022.

Kommissionen gav lagstiftningsförslagen den 19 september 2022. Arbets- och näringsministeriet ordnade ett hörande av intressentgrupper gällande förordningsförslaget den 22 september 2022.

Ett utkast till U-skrivelse behandlades den 11 oktober 2022 av konkurrenskraftssektionen (EU-8) och jordbruks- och livsmedelssektionen (EU-18).

Ett utkast till U-skrivelse behandlades också den 19 oktober 2022 i EU-ministerutskottet.

Behandlingen av lagstiftningspaketet inleddes i rådets arbetsgrupp för konkurrenskraft och tillväxt den 20 september 2022. EU-ordförandelandet Tjeckien planerar att presentera en rapport över hur behandlingen av förslaget framskrider för konkurrenskraftsrådet i december.

I Europaparlamentet ansvarar utskottet för den inre marknaden och konsumentskydd (IMCO) för den huvudsakliga behandlingen av förslaget. Föredragande för betänkandet har inte ännu valts.

9 Statsrådets ståndpunkt

9.1 Förslag till förordning om inrättande av ett krisinstrument för den inre marknaden (SMEI)

Statsrådet stöder förslagets mål för stärkande av unionens kristålighet. Statsrådet anser att unionens krisberedskap ska vara horisontell, täcka alla relevanta områden i politiken, vara väl samordnad och att man i den ska förbereda sig på olika typer av kriser, även samtidiga, som berör områden i EU eller hela EU.

Målet ska vara att alla förfaranden för krisberedskap på EU-nivå ska vara färdigt planerade och vid behov kunna tas i bruk snabbt i olika krislägen. Medlemsstaterna måste förbinda sig till effektivt verkställande av de beslut som fattats gemensamt på EU-nivå. Många delområden inom krisberedskap hör till de nationella befogenheterna, men man måste överväga till vilken del EU:s krisberedskap förutsätter att man endast driver EU:s gemensamma mål i stället för nationella intressen. Statsrådet anser att förbättring av den inre marknadens funktion är central även i utvecklingen av EU:s krisberedskap.

Det är viktigt att säkerställa att den inre marknaden fungerar, det vill säga att varor, tjänster och personer kan röra sig fritt på den inre marknaden även i ett krisläge. Statsrådet stöder kommissionens förslag som stärker samordningen, samarbetet och informationsutbytet mellan medlemsstaterna och kommissionen. Effektivare användning av anmälningsförfarandena och de förbud som föreslås i förordningen mot exportbegränsningar eller begränsningar av personers fria rörlighet främjar den inre marknadens funktion i ett krisläge. Statsrådet stöder också förslagen om starkare befogenheter för kommissionen att ingripa i förbjudna åtgärder i medlemsstaterna. I förhandlingarna bör man dock säkerställa bland annat att strejkrätten förverkligas. Statsrådet stöder utvecklingen av gemensamma offentliga upphandlingar på EU-nivå.

Statsrådet ser det som nödvändigt att förordningens definitioner och bestämmelser preciseras och förtydligas under förhandlingarna. I synnerhet definitionen av en kris bör preciseras och förtydligas så att det endast kan vara fråga om ett exceptionellt krisläge. Även definitionen av kritiska produkter bör förtydligas. Villkoren för ibruktage av beredskaps- och nödläge ska vara noggrant avgränsade. Medlemsstaterna ska ha möjlighet att påverka införandet av både beredskaps- och nödläge, och medlemsstaternas beslutanderätt i fråga om konstaterandet av ett nödläge ska tryggas. Statsrådet lyfter fram att de horisontella åtgärder som föreslås i förordningsförslaget ska vara nödvändiga och proportionerliga med tanke på stärkandet av unionens krisberedskap och respons på kriser.

Statsrådet lyfter fram att gemensam beredskap för kriser på unionens nivå inte ersätter eller begränsar varje medlemsstats ansvar för sin egen nationella beredskap. I förhandlingarna måste man tydliggöra förslagets förhållande till och effekt på det nationella försörjningsberedskapssystemet samt säkerställa att dess grundläggande principer kan bevaras och att det nationella försörjningsberedskapssystemets funktion inte försämras.

I förhandlingarna ska man också säkerställa att krisinstrumentet för den inre marknaden bildar en fungerande och konsekvent helhet tillsammans med andra EU-bestämmelser som påverkar försörjningsberedskapssystemet och gäller annan krisberedskap. Olika EU-initiativs kumulativa effekter på det nationella försörjningsberedskapssamarbetet bör utvärderas.

Statsrådet förhåller sig reserverat till de förslag genom vilka man försöker trygga tillgången till strategiska produkter och tjänster samt produkter som är kritiska för hanteringen av en kris i unionen under beredskapsläge genom obligatoriska lagringsskyldigheter eller kraftiga marknadsinterventioner. Statsrådet lyfter fram att eventuella problem med tillgången till produkter eller tjänster kan förebyggas effektivare på ett marknadsorienterat sätt. Man bör i första hand låta marknaden åtgärda eventuella problem på egen hand. Eventuella åtgärder som vidtas av den offentliga makten ska endast vidtas för att marknaden ska få tillräckligt med tid att återgå till det normala. I förordningen bör man närmare reglera de grunder enligt vilka kommissionen genom genomförandeakter kan reglera nivån på en lagringsskyldighet, skyldighetens närmare innehåll samt lagrens användningsändamål. I den fortsatta beredningen bör man också utreda förslagets följdriktighet och samordning med andra lagringsinitiativ som gjorts på EU-nivå.

Statsrådet anser att de befogenheter som kommissionen föreslås få bör bedömas i fråga om korrektheten hos den rättsliga grund som föreslås i förordningsförslaget, och statsrådet ser det som nödvändigt att rådets rättstjänst tar ställning i ärendet. Enligt statsrådets uppfattning är det för närvarande inte klart hur alla förslag om beredskap förbättrar den inre marknads funktion, vilket är en förutsättning för användning av den rättsliga grunden för den inre marknaden.

Statsrådet anser att lämpligheten i överföring av befogenheter till kommissionen och rådet samt överföringens omfattning bör utvärderas noggrant under förhandlingarnas gång. Det är viktigt att de befogenheter som överförs är tillräckligt exakt avgränsade, proportionerliga, ändamålsenliga och motiverade. I synnerhet omfattningen och ändamålsenligheten hos de lagstiftnings- och genomförandebefogenheter som överförs till kommissionen bör granskas i den fortsatta beredningen av förordningen. Statsrådet anser att begäranden om information om produktionskapacitet, lager av krisrelevanta produkter och störningar i produktionskedjor från ekonomiska aktörer även framöver i första hand bör höra till de nationella befogenheterna. Statsrådet fäster också kritisk uppmärksamhet vid att kommissionen ges befogenheter att begära prioritering av ordrar eller förplikta ekonomiska aktörer till detta. I den fortsatta beredningen måste man se till att förordningsförslaget inte ingriper i företags verksamhetsfrihet i oproportionerlig grad. Utfärdande av genomförandeakter om skyldigheter och rättigheter för ekonomiska aktörer ska granskas särskilt noggrant i den fortsatta beredningen av förordningen.

När det gäller ovan nämnda begäranden om information ska man i förhandlingarna säkerställa att de är avgränsade så att den administrativa bördan för företag av olika storlekar inte ökar onödigt mycket. Man ska också säkerställa att tidsfristen för tillhandahållande av informationen är tillräcklig. Statsrådet anser att man måste värna om rättigheterna för de företag som får begäranden om information och se till att företagens information förmedlas, hanteras och förvaras på ett datasäkert sätt. Man måste fästa särskild uppmärksamhet vid små och medelstora företag. Statsrådet ser det som viktigt att ha ett nationellt spelrum för behandlingen av konfidentiell information i enlighet med den nationella lagstiftningen.

Statsrådet ser det som nödvändigt att man i den fortsatta beredningen noggrant bedömer om de påföljder som kommissionen föreslår för ekonomiska aktörer är nödvändiga, noggrant avgränsade och proportionerliga. I granskningen måste man fästa särskild uppmärksamhet vid små och medelstora företag. Krisberedskap bör i första hand inte basera sig på hot om påföljdsavgifter utan på frivillig verksamhet, som de ekonomiska aktörerna ser det som nödvändigt att förbinda sig till för att trygga samhällets funktion och därmed även företagets egen konkurrenskraft. Om påföljdsavgifter anses lämpliga måste bestämmelsernas innehåll preciseras. Av bestämmelserna ska entydigt framgå grunderna för åläggande av en påföljdsavgift och vilka faktorer som påverkar åläggandet av en påföljdsavgift.

Att kommissionen listar ekonomiska aktörer som producerar krisrelevanta produkter och tjänster samt kommissionens rekommendationer till medlemsländerna om att omorganisera de ekonomiska aktörernas leverans- och produktionskedjor kan förknippas med problem som anknyter till företags verksamhetsförutsättningar och ställning på marknaden. I förhandlingarna måste man fästa särskild uppmärksamhet vid dessa åtgärders effekter på avtalsrätten samt relationerna till och handeln med tredjepartsländer i leveransen av krisrelevanta produkter. Förordningens förenlighet med WTO-avtalet måste också bedömas.

9.2 Förslag till förordning och direktiv om ändring av förenhetligade bestämmelser om produkter i samband med ett nödläge på den inre marknaden

Statsrådet ser det som nödvändigt att utvärdera EU:s förenhetligade produktregelverk för att säkerställa att produkter snabbt kan komma ut på marknaden i ett krisläge. Statsrådet anser att kommissionens förordnings- och direktivförslag i princip är motiverade.

Det finns dock frågor i anknytning till förordnings- och direktivförslagen som behöver utredas i de fortsatta förhandlingarna. Statsrådet ser det som nödvändigt att de föreslagna förändringarna inte sänker nivån på produktsäkerheten mer än vad som är nödvändigt för att säkerställa att produkter snabbt kommer ut på marknaden i ett krisläge. I de fortsatta förhandlingarna behöver man enligt statsrådets uppfattning också säkerställa att produkter med lägre säkerhetsnivå inte blir kvar på marknaden efter ett krisläge.